

comtat, hauria d'haver estat l'altre gran nucli de població. La seva probable destrucció pels àrabs vers el 716 o 718, les ràtzies vikings cap al 830 o les de pirates andalusins de 935-40 en són, sens dubte, els causants.

Hi ha zones que ens sorprenen per la seva gran quantitat d'informació, com és el cas de la península del cap de Creus: boscos, pastures, vinyes, terres de conreu, esglésies, cases, camins... El territori apareix farcit de topònims l'existència dels quals és tributària dels dominis de dos grans monestirs: Santa Maria de Roses i Sant Pere de Rodes. En altres parts del comtat els noms de lloc són pràcticament inexistent, per exemple a la zona de la Selva, on l'acidesa del terreny mai ha permès el desenvolupament de conreus i encara avui dia el veiem cobert de boscos de pins i planters de pollanques.

Un cas de manca d'informació semblant al d'Empúries és, curiosament, el de Begur i les seves rodalies. Un dels principals trets que defineixen el paisatge de la Catalunya d'abans de l'any 1000 és la poca o nul·la informació de les zones costaneres, mancança segurament relacionada amb la poca població que hi devia haver prop de la costa i determinada per la falta de seguretat deguda al perill constant de les ràtzies de pirates musulmans i vikings. No ens ha de sorprendre que bona part de les fundacions monàstiques dels comtats d'Empúries i de Girona es situessin, en aquests primers anys de colonització, a la mateixa línia de costa o molt a prop.

Sant Quir de Colera, Sant Pere de Rodes, Santa Maria de Roses, la cel·la monàstica de *Carcer* prop de Torroella, Sant Pau de Fontclara, Sant Feliu de Guíxols o Sant Pol de Mar es crearen sens dubte per beneficiar zones ermes despoblades. Amb força ajudes, privilegis i donacions reials i comtals, molt ràpidament es convertiren en nuclis d'atracció de nous pobladors.

Begur no s'escapa de la norma. L'any 889 es fundà el monestir de Sant Pau de Fontclara en els marges de l'albufera que cobria la desembocadura del Ter. El mateix any va rebre del rei Odó un diploma com a donació d'un alou que anava de la Morella fins al *Montis Guardia*, on es trobava l'església de Santa Reparada, unes valls, boscos i les runes d'un castell o *Castellarum* sobre un mont aspre. El topònim no apareix, ja que a final del segle X la població segurament no de-

via existir com a hàbitat definit, però no hi ha dubte que aquesta donació a Fontclara es pot considerar com el primer document begurenc.

Però no ens precipitem. Tenim una fundació monàstica, Sant Pau de Fontclara, i una donació del rei que és el lloc de Begur en sentit ampli. Si mirem el paisatge de les rodalies de Begur tal com ens apareix a final del segle IX, hi veiem: al nord, el massís del Montgrí amb la vila d'Ullà (*Olianus*, 834), on el bisbe tenia importants dominis ja l'any 834 i per on passava el camí que anava d'Empúries a Torroella (*Torrocella*, 888) a tocar del Ter i que llavors feia de partió entre els comtats d'Empúries, Peralada i Girona.

Seguint cap al sud, una immensa zona d'aiguamolls i llacunes costaneres cobria tota la desembocadura del Ter fins a Pals (*Palus*, 889) i, segons com es miri, fins a Torrent (949). La riba d'aquesta gran zona humida la formarien Gualta (*Aqualta*, 888), Fontanelles (*Fontanillas*, 859), el monestir de Sant Pau de Fontclara (889), Sant Julià de Boada (889) i Sant Feliu de Boada (*Sancti Felicis*, 949).

Al sud, els contraforts de les Gavarres amb una petita cel·la monàstica a Sant Climent de Peralta (*Petra Alta*, 844), Torroella de Mont-ras (*Torecella*, 922) i la petita plana elevada de Palafrugell (*Palacio Frugello*, 968) tancarien aquesta zona del litoral, on Begur se'ns presenta com un esperó ran de mar, amb l'església de Santa Reparada (889) que indica la presència de població i almenys amb una menció inequívocament defensiva com és el *Montis Guardia* (889).

Si del paisatge —l'espai— passem al temps, és a dir, a la cronologia dels documents, ens adonem que aquesta donació de l'alou de Begur al monestir de Fontclara —acabat de fundar— fou en realitat el punt final de l'etapa repobladora d'aquesta part del Baix Empordà. L'any del document, 889, ens permet formular aquesta hipòtesi tot seguint aquells autors que en un moment o altre han parlat de la repoblació de les terres gironines: des de R. d'Abadal¹ i F. Udina² fins a P. Bonnassie³ i M. Riu⁴, o, més recentment, J. Blanco de la Lama⁵ i R. Martí⁶.

Abans que res, cal imaginar-nos un país pràcticament despoblat a final del segle VIII. La frontera establerta a l'Albera el 756, el lliurament de Girona als francs el 785, l'algarada musulmana del 796 i l'esforç militar i demogràfic

per conquerir Barcelona i portar la frontera al Llobregat tingueren, sens dubte, quelcom a veure amb aquesta des població dels comtats de Girona i Empúries.

El primer moviment repoblador no es produí fins al 830, i quedà circumscribit a les rodalies de Girona, els marges del Ter fins a la Bisbal i poc més enllà. Així tenim Mollet (834), Millars (834), Fonteta (844) i Sant Climent de Peralta (844) pel costat gironí, i Ullastret (834) i Ullà (834) pel costat empordanès. Hem d'esperar a final del segle IX per veure la segona onada de repoblament, que arribà al mar pel nord i pel sud del massís de les Gavarres. Pel sud tenim Llagostera (881), Romanyà (881), Calonge (881) i Sant Mateu de Vall-llobrega (889), i pel nord Cruïlles (878), la Bisbal (878), Santa Llúcia d'Arboç (891), Vulpellac (904), Canapost (904), Gualta (888) i el nostre monestir de Sant Pau de Fontclara, amb el seu alou begurenc de Santa Reparada.

Podem dir que l'assentament a la muntanya de Begur, proper a la frontera amb el comtat d'Empúries-Peralada i amb una o dues places fortificades, es convertí en clau de volta de tot un procés de repoblació i d'explotació de les terres orientals del comtat i, per la seva situació, exercí un paper central i estratègic de primer ordre.

No oblidem que ja el 1019 apareix el topònim Begur relacionat amb el castell i un senyor feudal, però això ja és una altra història.

Moltes gràcies,

VÍCTOR HURTADO

NOTES

¹ ABADAL, R. D', *Catalunya Carolíngia. Els diplomes carolíngis a Catalunya*, 2 vol., Barcelona, 1926-1950.

² UDINA, F., *El Archivo Condal de Barcelona en los siglos IX-X. Estudio crítico de sus fondos*, Barcelona, 1951.

³ BONNASSIE, P., *Catalunya mil anys enrere*, 2 vol., Barcelona, 1972.

⁴ RIU, M., *Excavaciones en el poblado medieval de Caulers, mun. Caldes de Malavella, prov. Gerona*, Madrid, 1975.

⁵ BLANCO DE LA LAMA, J., *El monestir de Sant Feliu de Guíxols (segles X-XI, la formació del domini)*, Sant Feliu de Guíxols, 1991.

⁶ MARTÍ, R., *Col·lecció diplomàtica de la Seu de Girona (817-1100)*, Barcelona, 1997.